

Tanıtım / Reviews
**Pierre Brunel & Claude Pichois & André-
Michel Rousseau, *Qu'est-ce que la littérature comparée?*,
Armand Colin, Paris 2009, 172 sayfa.**

Abdulfettah İMAMOĞLU*

Karşılaştırmalı edebiyat profesörleri Pierre Brunel, Claude Pichois ve André-Michel Rousseau olmak üzere, Fransızca dilinde, üç yazarın kaleminden çıkan ve Türkçeye “Karşılaştırmalı Edebiyat Nedir?” şeklinde çevirisi yapılabilecek *Qu'est-ce que la littérature comparée?* isimli kitap, giriş, yedi iç bölüm ve sonuç kısmından meydana gelmektedir. Bu iç bölümler sırasıyla “Karşılaştırmalı Edebiyatın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, “Edebiyat Bağlamında Uluslararası İlişkiler”, “Genel Edebiyat Tarihi”, “Fikirler Tarihi”, “Edebiyat Kavramı Üzerine Bir Düşünce”, “Tematik Yaklaşım ve Temabilim” ve “Poetika” isimlerini taşımaktadırlar.

Karşılaştırmalı edebiyat disiplininin bilimsel bir analizini sunma amacı güden kitapta, bu disiplinin tarihsel gelişimine dair detaylı bilgiler verilmektedir. Bu alan üzerine en fazla çalışmaya ev sahipliği yapmış olan coğrafi bölgeler olması sebebiyle daha çok Avrupa ve bununla beraber Amerika ile sınırlı kalsa da bu bilgiler aracılığıyla söz konusu disiplinin on dokuzuncu yüzyıldan itibaren nasıl bir gelişim izlediği gözlemlenebilmektedir. Bu anlamda, uluslararası edebiyat kongreleri, genel ve karşılaştırmalı edebiyat fikri ile ilişkilendirilen akademik nitelikli edebiyat dergileri, kitap vb. yayınlar hakkında yazar, yayının

* Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye
Elmek: aimamoglu@ogu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-3509-066X>

Geliş Tarihi / Received Date: 13.06.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 10.08.2019

DOI: 10.30767/diledeara.635579

yılı ve kısaca da olsa bunların içeriğine dair bilgiler sunulmaktadır. Bu bilgilerden ve referanslardan hareketle, araştırmacılara zengin bir kaynakça da sunulmuş olmaktadır.

Terminolojik anlamda karşılaştırmalı edebiyat kavramına yaklaşımların da yer aldığı kitapta, “genel edebiyat” ve “genel edebiyat tarihi” gibi yine bu disiplinle özdeşleştirilen kavramlardan bahsedilmekte ve bu kavramların bugün karşılaştırmalı edebiyat bünyesinde değerlendirilmesi gerektiği, zira tüm bu kavramların, Dünya edebiyatı düşüncesi neticesinde ortaya çıkmış yaklaşımları işaret ettiği hatırlatılmaktadır. Bununla birlikte, bir öneri olarak üniversitelerde yalnızca “Edebiyat” ismini taşıyan bölümlerin oluşturulmasının, tüm bu kavram çeşitliliğini tek çatı altında toplamak adına bir çözüm olabileceği öne sürülmektedir (s.107). Bu fikir, kitapta yer alan en dikkat çekici görüşlerden biri olarak ön plana çıkmaktadır.

“Genel Edebiyat Tarihi” bölümü içerisinde, “Evrensel Edebiyata Doğru” başlığı altında verilen kısımda, “*Weltliteratur*” fikrinin ortaya çıktığı romantik dönemden bahsedilerek tüm insanlığa ait tek ve ortak bir edebî varlık ülküsünün ne derece geçerli olabileceği hususu sorgulanarak bu tür bir fikir önünde engel olarak duran ve “hegemonya kurmuş edebiyatlar” olarak tanımlanan bir kısım edebiyat varlığının, diğer edebiyatların geri planda kalmalarına neden olması, küçük coğrafyalarda ifade edilen dillerin yine aynı şekilde egemen dillere kıyasla “sessiz” bırakılması, edebiyatları tarihsel dönemlere ayırmada ortaya çıkan sorunlar, hatta “tarihsel dönem” kavramının sorunsallığı gibi hususlara değinilmektedir (s.80-81). Böylelikle, değişik coğrafyalarda genel edebiyat, Dünya edebiyatı, evrensel edebiyat kavramları ile bağdaştırılan ve karşılaştırmalı edebiyata dair bir ideal olarak öne sürülmüş olan, tüm edebiyatların birlikteliğini gerçekleştirme fikri birçok açıdan okuyucunun değerlendirmesine sunulmuştur. Yine “Genel Edebiyat Tarihi” bölümü içerisinde yer alan “Fikirler Tarihi” isimli bölümde odaklanılan konu ise siyasi yönelimler, kültürel gelenekler ve akımlar, edebiyat ve güzel sanatlar ilişkisi gibi alt başlıklar aracılığıyla belirtilen ve edebiyata yön verip vermediği tartışılan fikirlerin edebiyat ile ilişkisinin ne şekilde ele alınması ve bu düzlemde gerçekleştirilecek incelemelerin sebep olabileceği sakıncalardan söz edilmektedir. Bunun yanı sıra, dünya edebiyatlarını ele alırken verimli ve derinlikli sonuçlar elde edebilmek adına, araştırma öncesinde ve

süresince benimsenecek birtakım sınırlamaların gerekliliğinden bahsedilmektedir. Fikirler Tarihi kapsamında, edebiyatları ve sanatları birbiri ile karşılaştırma yoluna gidildiğinde, bir türün birbirinden bağımsız birçok kökeninin olması durumunu karşılayan bir terim olarak *polygene`se* (s.72) teriminden bahis açılması da yine genel edebiyat tarihi ve genel edebiyat çerçevesinde, edebiyat ve tür ilişkisinin coğrafyadan coğrafyaya, kültürden kültüre, dönemden döneme farklılıklar gösteren bir karakterde olması durumunun altını çizmektedir.

Evrensel edebiyat düşüncesi ile paralel olarak karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarında benimsenmiş olan tematik yaklaşımın bugün eski etkisini kaybetmiş olsa da geçmişte başvurulmuş tipik metotlardan olduğu dile getirilen eserin, “Tematik ve Temabilim” adını taşıyan bölümünde, “komparatist” niteliğinin, önceleri, “dinler ve mitler konusunda uzmanlaşmış” araştırmacılara yönelik kullanıldığı hatırlatılarak (s.125) tema çerçevesinde, mit ve din olgularının ve bu olguları meydana getiren öğelerin, karşılaştırmalı çalışmalara ivme kazandırmasından ötürü modern karşılaştırmalı edebiyat disiplini açısından arz ettiği önem vurgulanmaktadır. Öyle ki, bu disiplinin akademik görünürlüğe ilk eriştiği coğrafya olan Fransa’da mit ve din çalışmalarına verilen ağırlık, tematik açıdan ele alınan bu iki unsurun karşılaştırmalı edebiyat incelemelerindeki yerini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Dil ve bununla birlikte nazım ve nesir gibi edebî tür odaklı yaklaşımlardan söz edildiği, eserin son iç bölümü olan “Poetika” kısmında, edebiyat ve tür ilişkisine dair karşılaştırmalı poetika bağlamında tespitlerde bulunulmuştur. Bu noktada, nazım ile ilgili olarak meydana getirilmiş olan çalışmaların, nesir ile ilgili olanlara nazaran geri planda kaldığı, öte taraftan, nazım ve nesir kavramları üzerine yapılacak karşılaştırmalı çalışmaların, edebiyat kavramına ışık tutmada etkin anlamda rol oynayabileceği dile getirilmektedir (s.140). Hiç kuşkusuz, bu bakış açısının Türk edebiyatına dair karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları için bir perspektif sunduğu da söylenebilir. Türk edebiyatının köklü bir unsuru olan nazım formu edebî ifadenin, Türkiye’de karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarında daha belirgin bir şekilde temsil edilmesi bu açıdan gerekli durmaktadır.

Kitabın “Bir Tanıma Doğru” adı verilen sonuç bölümünde, karşılaştırmalı edebiyat kavramının bir disiplin olarak nasıl bir tanımla ilişkilendirilebileceği üzerine değinilirken bu bağlamda, söz konusu disiplin üzerine çalışanların baş-

vurduğu tarihsel, sosyolojik, karşılaştırmalı yaklaşım gibi yaklaşımların bütünü, karşılaştırmalı edebiyat sahasında gerçekleştirilecek incelemelerde faydalı metotlar olduğu, ancak özellikle karşılaştırmalı yaklaşıma, diğer tüm çalışma metotlarından daha fazla başvurulması gerektiği dile getirilmektedir. Nitekim adı geçen yaklaşımın, karşılaştırmalı edebiyat disiplininin basit bir edebiyat eleştirisi sahası olmasının önüne geçilmesi ve üzerine yapılandırılan her yöne çekilebilen bir alan olma etiketinden kurtulabilmesi için, bu alanın esas prensipleri ile en iyi uyuşan, dolayısıyla en uygun yöntem olduğu belirtilmektedir (s.149-150).

Sonuç bölümünü izleyen “Kaynakça Ögeleri” adlı on beş sayfalık kısımda ise “çeviri”, “edebî tür çalışmaları”, “edebiyat teorisi” gibi belirli anahtar kelimeler zemininde hangi kaynaklara başvurulabileceği listelenmiştir. Bu kaynaklar yalnızca Fransızca dilinde yazılmış olanlarla sınırlı tutulmamış, İngilizce ve Almanca başta olmak üzere İtalyanca, İspanyolca, İsveççe, Japonca dillerinde kaleme alınmış eserlere de yer verilmiştir. Eserlerin orijinal adları ve ilk basım yılları ile verilmiş olması ve yer verilen eserlerin sayısı, bu listeleri, kitabın göze çarpan en önemli özelliklerinden biri hâline getirmiştir.

İçeriğinde karşılaştırmalı edebiyat disiplininin tarihsel ve coğrafi gelişimine dair kayda değer bilgiler barındıran *Qu'est-ce que la littérature comparée* adlı eser, dilinin ağırlığına rağmen, akademik anlamda önemli bir başvuru kaynağı olma özelliği göstermektedir. Bu alanda gerçekleştirilmiş çalışmalar açısından bugün halen önemli bir konumda duran Fransızca dilinde, bu alanda tecrübe sahibi akademisyenlerce kaleme alınmış bu kitap aracılığıyla, hem bu disiplinin meydana gelmesine neden olan, özellikle on dokuzuncu ve yirminci yüzyıla dair dinamikleri detaylıca irdeleme imkânı yaratması, hem de bu dinamiklerden hareketle ileriye dönük çalışma perspektifleri sunması açısından, özellikle karşılaştırmalı edebiyat alanında araştırma yapmak isteyenler için temel bir referans eser olma niteliği taşımaktadır.